

VU Research Portal

Wie heeft, zal nog meer krijgen. Interview Hanne Obbink met Jaap Dronkers en Jan Terwel.

Terwel, J.

published in

Trouw

2012

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Terwel, J. (2012). Wie heeft, zal nog meer krijgen. Interview Hanne Obbink met Jaap Dronkers en Jan Terwel. *Trouw*, 6-7.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

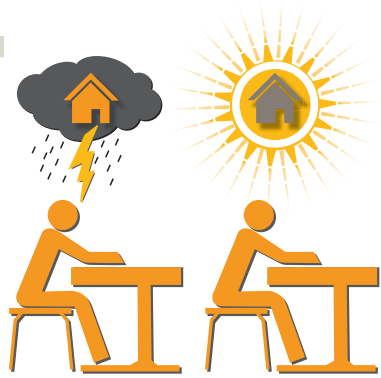
- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Hoe groot is je kans psycholoog te worden als je vader brandweerman is? De kinderen van basisschool Willibrord in Zaandam dromen van de mooiste loopbanen. Wat komt daarvan terecht? Deel 3 van een serie: de kansen om het ver te schoppen zijn ongelijk verdeeld, zeggen wetenschappers, zelfs voor kinderen met evenveel talent.

Hanne Obbink

Het spreekwoord stamt nog uit de tijd dat Nederland strikt was ingedeeld in rangen en standen. Maar achterhaald is het niet: wie als dubbeltje geboren is, wordt niet snel een kwartje. De afkomst van een kind bepaalt nog steeds voor een belangrijk deel zijn toekomstkansen.

“Als ik alle gegevens over het ouderlijk milieu van kinderen heb”, zegt Jaap Dronkers, hoogleraar onderwijskunde in Maastricht, “en daarnaast hun Citoscores en gegevens over hun intelligentie, dan kan ik voor 50 procent voorspellen hoe hun schoolloopbaan verloopt.”

De kinderen uit groep acht van ba-

sissschool Willibrord in Zaandam, die *Trouw* een tijdje volgde, hebben nog geen Citoscore. Maar ze hebben wel een voorlopig advies op zak over het vervolg van hun schoolloopbaan. Ligt hun toekomst daarmee vast?

Neem Feyza. Haar ouders zijn beiden huisarts, op school doet ze het heel goed, in haar vrije tijd tennist ze en ze woont in een mooi, ruim huis. Zij lijkt alles mee te hebben. Bijna alles, want ze is van Turkse komaf. Dat beperkt volgens de statistieken haar kans op een mooie loopbaan.

Of Erva, eveneens dochter van Turkse ouders. Haar vader kwam met alleen lagere school naar Nederland en is nu brandweerman, haar moeder was destijds nog nooit naar school geweest. Dat maakt Erva vol-

gens de statistieken niet bepaald kansrijk. Zelf wil ze heel graag psycholoog worden.

En hoe past Sha-ré in de statistieken? Een streber, zeggen haar leerkrachten over haar. Maar haar ou-

Schoolloopbanen verlopen vaak grillig

ders zijn gescheiden, en volgens haar moeder heeft dat invloed gehad op haar schoolprestaties. Dat klopt met cijfers uit onderzoek: kinderen van

gescheiden ouders doen het vaak minder goed op school.

Niets ligt volledig vast, zegt Jan Terwel, emeritus hoogleraar onderwijs aan de Vrije Universiteit. Van hem verscheen kort geleden het boek ‘Tussen afkomst en toekomst’. Daarin volgde hij de schoolloopbanen van jongeren tussen hun tiende en eenentwintigste jaar. Hij trof kinderen die alles mee hadden en probleemloos de universiteit haalden, maar ook jongeren die gezien hun afkomst nooit echt kansen lijkten te hebben gekregen. “Maar ook toeval speelt een grote rol. Een leraar die de juiste snaar weet te raken. Vrienden die je een bepaalde kant op duwen. Schoolloopbanen verlopen vaak grillig.”

Dat neemt niet weg dat de kansen

om het ver te schoppen ongelijk verdeeld zijn. Het begint al bij de geboorte, met de aanleg die een kind van zijn ouders erft. De verschillen groeien daarna snel, al vanaf de eerste levensjaren. Onderwijswetenschappers spreken vaak, met een verwijzing naar een uitspraak van Jezus, over het Matteüs-effect: “Want wie heeft, zal nog meer krijgen, en wel in overvloed. Maar wie niets heeft, hem zal zelfs wat hij heeft nog worden ontnomen.”

Het begint er al mee, zegt Terwel, dat hoogopgeleide ouders beter in staat zijn om met de gevoelens van hun kinderen om te gaan. “Laagopgeleide ouders zeggen vaker zoiets als ‘hou je stil!’ Hoger opgeleiden zeggen iets in de trant van: ‘nu moet je

‘Als ze maar iets doet wat bij haar past’

Ik wil heel erg graag naar de havo, daar ga ik gewoon hard voor bikkelen. Dat is goed, dan heb ik iets om voor te werken.” Nikita heeft als voorlopig advies te horen gekregen dat de theoretische leerweg van het vmbo of de havo het best bij haar past. Maar ze is vast van plan die twijfel weg te nemen. “Ik wil later juf worden.”

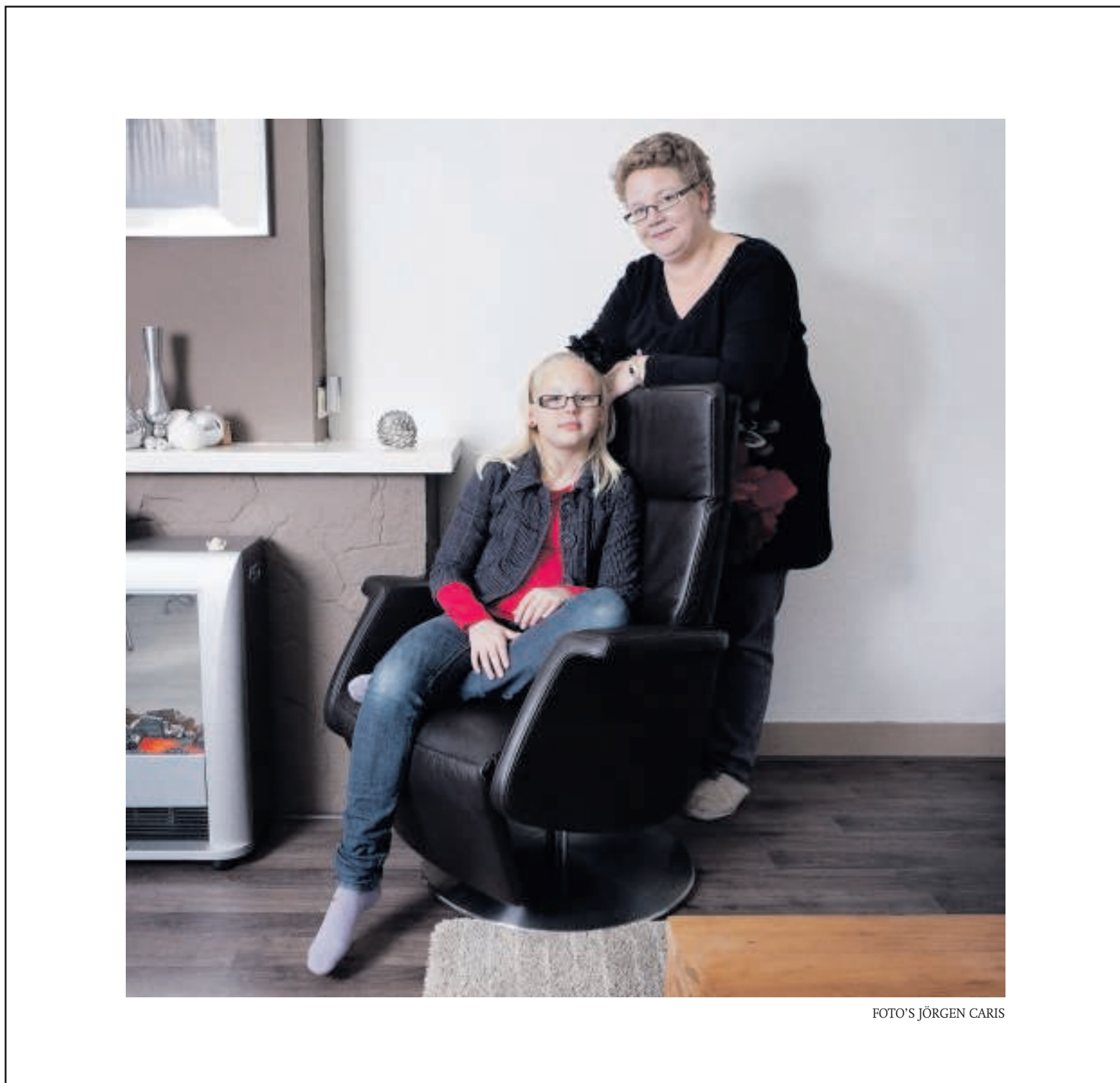
Dat het misschien niet meteen havo wordt, kan volgens Nikita zelf wel eens te maken hebben met de ziekte van Pfeiffer. Die liep ze al voor de zomer op, maar ze had er ver in het najaar nog last van. “Als ik thuis kom van school, moet ik eerst een kwartiertje op de bank. Daarna kan ik wel weer druk doen, hoor.”

Bikkelen, een tandje erbij zetten? Van haar moeder Marjan Witkamp hoeft het niet. “Nee, absoluut niet. Als ze maar iets gaat doen wat bij haar past.”

Haar man werkt voor een leverancier van auto-onderdelen, zelf werkt ze in een woonvoorziening voor lichamelijk beperkte jongeren. “Ik had zelf destijds ook naar de havo gekund. Maar ik wilde naar de mavo, een lekker klein schooltje bij ons in het dorp. En daar heb ik nooit spijt van gehad. Juist op de middelbare school is het belangrijk dat je jezelf kan zijn.” De Willibrord heeft ook wel iets weg van zo’n dorpsschooltje, zegt ze. “Het is heel gemoedelijk, je kan er altijd binnenlopen.”

Vorig jaar werd bekend dat Nikita’s vader een zeldzame chronische ziekte heeft, melas, en daar heeft ze het moeilijk mee gehad. In datzelfde jaar liep een ruzie tussen Nikita en een klasgenoot flink uit de hand, en haar leerkrachten vermoeden dat het één niet los staat van het ander: het ging gewoon niet goed met haar.

Maar Nikita zelf legt de schuld nog steeds vooral bij haar klasgenoot. “Zó’n irritante jongen, zó’n opschepper!” vindt ze. Uiteindelijk liep het uit op slaan en schoppen, en toen Nikita het ventiel uit z’n fietsband had weggehaald, greep de school in. “Ik wist niet wat ik deed”, zegt ze nu, toch wat verontschuldigend. “Toen ik thuis kwam, heb ik

FOTO'S JÖRGEN CARIS

Nikita en haar moeder Marjan Witkamp

erg gehuild. Maar daarna moesten mijn moeder en ik er ook keihard om lachen.”

“Ik werd daarna keurig uitgenodigd op school”, vertelt moeder Marjan. “Nikita heeft op school gesprekken gevoerd met de adjunct-directeur, en dat heeft haar een hoop goed gedaan. Ze heeft er

ook echt van geleerd. Maar als ik eerder gewaarschuwd was, had het misschien voorkomen kunnen worden. Hoewel, ach, laat het ook maar een keer fout gaan ...”

Dit jaar gaat het beter met Nikita, vinden haar leerkrachten. Ook haar moeder ziet dat. “Ze is wel boos geweest over de ziekte van haar vader.

Die kan niet alles meer, en ze heeft moeite gehad om dat te accepteren. Maar ze is ondertussen een jaar ouder, een klas verder, ze begrijpt het wel.”

Of haar schoolwerk eronder geleden heeft? “Ach ... nee. Ze is een strebertje, hoor. Ze gaat er zeker uit-halen wat erin zit.”

Wie heeft, zal nog meer krijgen

even stil zijn, want ...' Daardoor ontwikkelt zo'n kind zich sneller en maakt het zich een rijkere taal eigen."

Op school worden die verschillen alleen maar groter. "Het is bijna niet te vermijden dat de school beter inspeelt op kinderen van hoogopgeleide ouders, al was het maar omdat de leerkrachten zelf ook hoogopgeleid zijn", zegt Terwel. "Hun taal sluit goed aan bij die van die kinderen. En het is verleidelijk om de betere leerlingen vaak aan het woord te laten in de klas, want dat helpt de les vooruit. Maar kinderen die minder aan het woord komen, krijgen ook minder kans om te leren."

Voor kinderen uit goeie milieus blijven de kansen om zich goed te

ontwikkelen zich maar opstapelen. "Ze wonen in de betere buurten. Hun gezinnen zijn meestal stabiel", somt Terwel op. "Hun ouders kunnen tegenslagen beter opvangen en weten beter hun weg te vinden in de samenleving. Ze kiezen vaker voor de betere scholen en zijn ook beter in staat in te spelen op kansen die zich toevallig voordoen."

Van dat laatste kwam Terwel in zijn onderzoek duidelijke voorbeelden tegen. Eén meisje kreeg op haar twaalfde een schooladvies dat haar hoogopgeleide ouders teleurstelde. Maar door slim in te spelen op de toelatingsregels van de middelbare school wisten ze haar toch op het gymnasium te krijgen. Met een tweede liep het anders af. Zijn ouders be-

gripen weinig van het Nederlandse onderwijs. Hij liet zich door zijn leraren naar het vmbo sturen, naar een niveau dat waarschijnlijk te laag voor hem was, en liep vast. Terwel: "Bij cruciale keuzes in je schoolloopbaan maakt het nogal wat uit of je ouders je kunnen helpen."

Onderwijs vergroot eerder de ongelijkheid in kansen dan dat het die verkleint, zegt ook Dronkers. Hij noemt onderwijs zelfs de 'ruggengraat van ongelijkheid' – zoals de titel van een van zijn boeken luidt. "Zeker, de school beoordeelt kinderen niet op afkomst, maar op prestaties. Maar daar staat tegenover dat het vermogen tot goede schoolprestaties ongelijk over de maatschappelijke lagen verdeeld is."

Zijn deze ongelijkheden in kansen te verhelpen? Niet echt, vindt Dronkers. Eerder pleitte hij ervoor om te investeren in wat er al vóór de basisschooltijd met een kind gebeurt. In die tijd krijgen de verschillen in kansen al gestalte. Steun voor ouders bij de opvoeding van jonge kinderen kan dus helpen, net als goede kinderopvang. Maar het verschil in kansen zal daardoor niet volledig verdwijnen.

Ook het tijdstip waarop kinderen verwezen worden naar vmbo, havo of vwo speelt een rol, zegt Terwel. In Nederland vindt die selectie plaats als kinderen twaalf jaar zijn, nogal vroeg vergeleken met andere Europese landen. En hoe vroeger dat gebeurt, hoe groter de invloed is van

het ouderlijk milieu op waar kinderen terecht komen. "Kinderen uit lagere maatschappelijke lagen hebben vaak meer tijd nodig om te bewijzen wat ze kunnen", stelt Terwel. "Door vroeg te selecteren gaat er talent verloren."

Wat zal er met Sha-ré's talent gebeuren? Volgens haar leerkrachten kan ze straks het best naar het vmbo, maar 'haalt ze er nog niet uit wat erin zit'. "Ik had gehoopt op havo of vwo", zegt haar moeder Kathleen. De ouders van Feyza hebben er vertrouwen in. Ze hopen slechts dat hun dochter iets gaat doen 'waarin ze haar kwaliteiten kan benutten'. En de vader van Erva weet zeker dat zijn dochter de havo gaat halen. "Omdat ze het wil."

'Ik ben zo blij dat ik bij dit gezin hoor'

Zusje van bijna vier mag helpen met koffie zetten. Haar vader zet een stoel bij het aanrecht, anders kan ze er niet bij. Als ze klaar is, zet hij haar met een zwerige beweging weer op de grond. "Goed geholpen, dank je wel!"

"Ik ben zo blij dat ik in dit gezin ben terechtgekomen", zegt Feyza. "Het is zo gezellig!" Ze is de oudste van vier kinderen, de jongste is net drie maanden. Feyza heeft het getroffen, vindt ze zelf: leuke ouders, leuke broertjes en een leuk zusje, een mooi huis, 'best groot', met een eigen kamer. Van school heeft ze te horen gekregen dat ze volgend schooljaar waarschijnlijk naar het vwo kan. "Ik ben héél tevreden, héél blij."

"Stiekem was het wel de verwachting van ons beiden", zegt haar vader Erol Yilmaz, "na de goede prestaties in haar schooltijd tot nu toe." Samen met zijn vrouw Arzu Milli heeft hij een huisartsenpraktijk niet ver bij de school van zijn dochter vandaan. Ze wonen daar vlakbij, in een ruime nieuwbouwwoning.

"Veel mensen hier sturen hun kind naar een school verderop, die als wit bekend staat", zegt Arzu. "Die vinden dat een betere school. Maar wat hebben wit en zwart met kwaliteit te maken, of met de prestaties van je eigen kind? Het is veel belangrijker hoe je thuis met je kinderen omgaat, wat je hen meegeeft. Of je je kinderen wel eens voorleest bijvoorbeeld. Veel ouders doen dat waarschijnlijk niet."

"Papa, wat is een witte school?" wil Feyza's broertje weten. Voor het antwoord moet hij even geduld hebben. "Dat leg ik straks wel uit."

Wat hebben Feyza's ouders zelf van huis uit meegekregen? "Nou, bij ons thuis werd in elk geval nóóit Nederlands gesproken", zegt Erol. "Mijn ouders hebben niet gestudeerd, ze zijn zelfs nooit naar school gegaan", vertelt Arzu. "En voorlezen? Dat konden ze niet eens. Maar ze hebben ons wel gestimuleerd: jullie hebben de kans, ga daar goed mee om."

Hier thuis spreken we trouwens ook veel Turks, vertelt Erol. "Dat is voor onze kinderen nooit een probleem geweest. Ze vergeten het

Feyza en haar ouders Erol Yilmaz en Arzu Milli

Turks sneller dan het Nederlands." Het heeft ook met karakter te maken, vervolgt Arzu. "Ik ben altijd leergierig geweest, net als Feyza trouwens. Voor ons is het ook niet zo bijzonder, hoor, dat we huisarts zijn geworden. We zijn de enige huisartsen van Turkse komaf in Zaanstad, dat wel. Maar we konden

gewoon goed leren, en dan ga je al gauw medicijnen studeren."

Het zou leuk zijn als Feyza ook gaat studeren, zegt Erol. "Maar we gaan haar niet pushen. Als ze maar iets vindt waarin ze haar kwaliteiten kan benutten."

"Én wat ik leuk vind", roept Feyza zelf. Wat dat is, weet ze nog niet.

"Mijn eerste keus was modeontwerpster. Maar daar heb je vmbo voor nodig. En als je havo of vwo hebt, dan moet je daar misschien toch wat mee doen. Ik moet er nog goed over nadenken."

Dan kruipt zusje van bijna vier op haar moeders schoot, met een boekje. Ze wil voorgelezen worden. Nu.